

2022-ben az év hala a bodorka

Nyeste Krisztián

A hagyományokhoz híven 2021 őszén is megrendezte az „Év hala” választást a Magyar Haltani Társaság. A korábbi évekhez képest valamelyest kevesebb, 4155 szavazat érkezett be. A társaság elnöksége idén is úgy igyekezett kialakítani a jelöltek sorát, hogy legyen köztük védett, valamint a horgászok által is kedvelt őshonos faj. Így most a vizeinkben gyakori bodorka (*Rutilus rutilus*), a védett széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*) és a nagyobb vízfolyásokban előforduló bagolykeszeg (*Ballerus sapa*) versengett a címért.

A voksok több mint felét megszerelve (2289 szavazat) a bodorka lett 2022-ben az év hala. Második helyen a széles durbincs végzett a szavazatok közel 25 százalékával (1038 szavazat), harmadik pedig a bagolykeszeg lett, a voksok 20 százalékát (833 szavazat) megszerelve. Mielőtt bemutatnánk a győztest, szóljon pár szó a többi jelöltről is, hiszen a választás célja: őshonos halaink népszerűsítése.

A bagolykeszeg különleges nevét jellegzetesen nagy, feltűnő „bagolyszeméről” kapta, melyről már a neves polihistor, Herman Ottó is említést tett. Népi nevei között megtalálható a bagókeszeg vagy a szápakeszeg is. Teste viszonylag magas, oldalról lapított. Kicsiny feje egy rövid, tompa, lekerekített orrban végződik, mely ráborul félig alsó állású szájára. Faroknyele testéhez mérten rövid, ellenben farokalatti úszója, melynek alapja igen hosszú, legtöbb rokonfajától megkülönbözteti. Ilyen vagy kicsivel még hosszabb anális úszója egyedül legközelebbi rokonának, a laposkeszegnek (*Ballerus ballerus*) van, de annak meg a szája felső állású. A faj elterjedésének nyugati határa a Duna vonaláig, egészen Bajorországig húzódik, míg keleti elterjedése a Fekete-, Azovi-, Kaszpi-tengerre és az Aral-tóra is kiterjed. Csapatosan élő, nagyobb folyóvizeket kedvelő halfajunk, mely főleg a mederfenék közelében szeret tartózkodni, táplálékát a mederanyagban rejtőző makrogerinctelen szervezetek (rovarlárvák, csigák, kagylók) alkotják. Horgászati jelentőségéé kevésbé számottevő, de néhol a leggyakoribb keszegszákmánya a finomszerelékű horgászoknak. A hazai horgászrekord: 1,90 kg (1970). Húsa szálkás, azonban kiváló ízű, sűrűn beirdalva, paprikás lisztben forró olajban kisütve kiváló, illetve halászlevek alaplevéhez, valamint füstölésre kitűnően alkalmas.

A széles durbincs kis méretű, zömök testalkatú halunk, jól fejlett példányai legfeljebb a 15 centiméteres hosszúságig érnek el. Testét halványbarna színű, apró, sötétbarna foltok

Az év hala a bodorka (Sallai Zoltán felvétele)

tarkítják, melyek gyakran szabálytalan, elmosódott harántsávokba rendeződnek. Teste oldalról lapított, magasan ívelt, a fej mögött meredeken emelkedik. Önálló falként 1974-ben írták le, előtte a vágódurbincs egy változatának tartották. A két faj közötti elkülönítő bélyeg a kimerevített hátúszó vége, mely a szélesnél derékszögben, a vágónál pedig hegyesszögben éri el a testet. Emellett fontos különbség a mintázat, ugyanis a széles durbincs inkább sávozott, a vágó pedig pettyezett. Viszonylag nagy feje, ugyancsak nagy szemei és lekerekített, hosszúkas orra szembetűnő, alatta helyezkedik el kicsi, csúcsba nyíló szája. Fiatalabb korban planktonszervezeteket fogyaszt, majd fokozatosan tér át olyan nagyobb méretű táplálékra, mint a puhatestűek, rovarlárvák, rákok és férgek. Áramláskedvelő halfaj, nappal általában inaktív, inkább csak szürkületkor hagyja el búvóhelyét. A Duna vízrendszerében általánosan megtalálható, ezen belül a Tisza-tóban is él önfenntartó populációja. Védett fajunk, természetvédelmi értéke 5000 Ft.

A bodorka, tudományos neve *Rutilus rutilus*, népi nevei között Pintér a Magyarország halai c. könyvében említi a következőket: bódorkeszeg, bodri, bóke, bürke, göndér, őnhal, pápakeszeg, pirosszárnyú koncér, tamáskeszeg, vereskeszeg, veresszárnyú koncér, vörösszárnyú koncér. Harka a „Tiszafüred környéki halnevek” c. munkájában két nagyon beszédes nevet említi. Az egyik a fakókeszeg („mert az úszói nem olyan pirosak, mint a vörösszárnyúnak”) vagy ritkábban szaronhízott keszeg („mert mindenféle bűdös vízben is megél”).

A bodorka halfaunánk egyik viszonylag színes halfaja. Erre utal a tudományos neve is, hiszen a latin *rutilus* szó jelentése narancsvörös. A népi neveiben nem véletlenül található meg több esetben a keszeg elnevezés, ugyanis teste viszonylag magas, oldalról lapított, faroknyele pedig

viszonylag alacsony és rövid. Kicsi szája csúcsba nyílik, a hasúszók kezdete pedig egy vonalba esik a hátúszó kezdetével. Ez a két bélyeg az, ami alapján egyértelműen el lehet különíteni a vörösszárnyú keszegtől (*Scardinius erythrophthalmus*), hiszen annak szája felső állású, a hasúszók pedig a hátúszóhoz képest előrébb erednek. Másik jellegzetes bélyeg, hogy a hasúszók és a végbélnyílás között a pikkelyek nem alkotnak élt.

Hasonlít még rá a védett leánykoncér is, mellyel egy nembe (genus) tartozik. Fontos különbség közöttük azonban az, hogy a leánykoncér szája félig alsó állású, szemgyűrűje fehéres. A bodorkának ugyanis a szemgyűrűje a halvány narancssárgától az élénk narancsvörösig változik, innen ered a búzaszemű keszeg népies elnevezése is.

Európa-szerte széles körben elterjedt, mindössze Norvégia északi részéről, Izlandról, a Pireneusi- és az Appennini-félszigetről, valamint a Balkán-félsziget délnyugati részéről hiányzik. Földrésziünkön kívül megtalálható még Szibériában is.

Az élőhelyi sajátosságokat tekintve kifejezetten igénytelen faj. Mind vízfolyásokban, mind az állóvizeink zömében előfordul, csak az igen gyorsan áramló, hegyvidéki patakok nem nyújtanak számára megfelelő élőhelyet.

Folyóink esetén főként a mélyebb vizű, lassabban áramló, keményebb aljzatú, esetenként növényekben gazdagabb szakaszokat kedveli. Az állóvizek közül kifejezetten kedveli a vízi növényzetben viszonylag gazdag holtmedreket és tavakat. Nagyobb tavak esetén kifejezetten a parti régióhoz, és az ott lévő vízi növényzethez kötődik.

Jellemző rá, hogy fiatalon nagyobb, idősebb korában pedig kisebb csapatokba verődik. Általában ragaszkodik az élőhelyéhez, legfeljebb telelés és szaporodás céljából vándorol nagyobb távolságokra.

A bodorka 3-4 évesen válik ivaréretté. Fitofil faj, így szaporodásához elengedhetetlen a vízi növényzet. Hazánkban április-május környékén ívik, ilyenkor egy nőstény 20-200 ezer ikrát helyez le. Gyakran szaporodik

ugyanott és ugyanakkor, mint más pontyféléink, így nem ritkák a bodorka különböző hibridjei sem. A növényzetre rakott ikraszemekből viszonylag gyorsan kikelnek a lárvák, melyek növekedése még egyazon élőhelyen is változó lehet. A kikeléstől számítva a második évig kifejezetten planktonevőnek számít, előbb főleg kerekeshérgeket és apró rákokat fogyaszt, majd folyamatosan megjelennek étlapján a makrogerinctelen szervezetek lárvái, közülük is jelentősek az árvaszúnyogok, a kérészek és a tegzesek. Idősebb korában már jelentős mértékben fogyaszt apróbb puhatestűeket is, melyek kemény vázát garatfogai segítségével töri fel. Olykor növényi eredetű táplálékot is fölvesz, illetve alkalmanként egy-egy apró halivadékokat is elkap.

Növekedése viszonylag lassú, idehaza már a kiló feletti példányok is ritkák. A hazai horgászrekord 1,9 kg, melyet a Bodrog alsóberecki szakaszán fogtak 2000-ben.

Mivel a lassabb vízfolyásokban és a legtöbb állóvizünkben nagy állományai élnek, így jelentős szerepe van vizeink táplálékhálózatában. A ragadozóhalaink közül elsősorban a hasonló környezeti feltételeket kedvelő csuka táplálékában játszik fontos szerepet, de fogyasztja a harcsa és a süllő is.

Horgászatiilag szintén közismert, elsősorban a „keszegés” egyik fő zsákmánya, szinte minden vízterületen. A legtöbb módszerrel jól fogható, de ezek közül is a legnépszerűbb a finomszerelékes fenekezés és az úszós horgászat. Mivel könnyen fogható, számos fiatal horgásznak kötődik hozzá az első élménye. A ragadozóhalas horgászok körében is kedvelt, kisebb példányait a süllőzéshez, a nagyobbakat csukázáshoz használják csaliként. A keszeghorgászatok körében nemcsak gyakorisága miatt kedvelt, hanem azért is, mert már jégveszte után, kora tavasszal is jól fogható, az első zsákmányok között szokott szerepelni. Húsa viszonylag szálkás, a keszegfajokhoz képest kissé édeskés, de a halászlé alaplevébe kiváló, külföldön pedig olajos halként a konzerviparban is jelentős. Sűrűn beirdalva, paprikás lisztben megforgatva és bő, forró olajban kiváló sült keszeg készíthető belőle.

Könyvismertetés

A régi tudományos halászkönyvtár három remek darabját adta ki 2021. év végén az Inform Kiadó és Nyomda Kft. (<https://www.informstudio.hu>). A reprint könyvek megjelentetését az Agrárminisztérium támogatta. Kettő közülük magyar szerzők haltani munkája, míg a harmadik nemzetközileg is jelentős faunisztikai forrásmunka, melynek területileg vannak magyar vonatkozásai. Az első, **Reisinger János: Kísérlet az ichthyológia összegzésére, mely bemutatja Magyarország édesvízi halait** címen 1830-ban, Budán, latin nyelven megjelent munkájának magyar fordítása (*fordította: Lengyel Péter*). A második, **Szirmay András Ignác: Magyarország vizeinek halai** címen 1840-ben, Bécsben, latin nyelven az orvostudomány és az állattan körében megjelent doktori értekezés magyar fordítása (*fordította: Udvari Zsolt*). A harmadik, **Dr. Vadim Vladjov: Podkárpatzska Rusz ha-**

lai, halászati módja és eszközei (94 képpel és térképpel) címen 1926-ban, Ungváron orosz nyelven megjelent, a kárpát-orosz tanulóifjúságnak ajánlott munkájának magyar fordítása (*fordította: Lengyel Péter*).

Udvari Zsolt